

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՄԲԻՈՆ

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ԾՐԱԳԻՐ

Դասընթաց՝ 1907/B01 «Քաղաքացիական դատավարություն–1»

Որակավորման
աստիճան՝

բակալավրի կրթական ծրագիր

Կազմել են՝

իրավ. գիտ. թեկն., դոց. **Ս.Գ.Մեղոյանը**
իրավ. գիտ. թեկն., դոց. **Վ.Վ.Հովհաննիսյանը**

ԾՐԱԳՐԻ ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

1907/Յ01. Քաղաքացիական դատավարություն-1 (4 կրեդիտ)

Շաբաթական 4 ժամ (դասախոսություն՝ 40, սեմինար՝ 8, գործնական՝ 16, ինքնուրույն աշխատանք՝ 56 ժամ)

5-րդ կիսամյակ, առանց եզրափակիչ գնահատման

Դասընթացի նպատակը

Դասընթացի նպատակն է ուսանողներին ծանոթացնել քաղաքացիական դատավարության ընդհանուր հասկացություններին, կատեգորիաներին, իրավունքների պաշտպանության դատական ձևի հիմնարար սկզբունքներին:

Կրթական արդյունքները

Դասընթացի հաջող ավարտին ուսանողը

Կունենա

Գիտելիք և իմացություն

- քաղաքացիական դատավարության իրավունքի և քաղաքացիադատավարական օրենքի առանձնահատկություններից,
- քաղաքացիական դատավարության սկզբունքներից և դրանց երաշխիքներից,
- դատավարության մասնակիցների դատավարական կարգավիճակի առանձնահատկություններից և դրան առնչվող դատավարական գործողությունների կատարման կարգից,
- քաղաքացիական դատավարությունում հայցի տեսության հիմունքներից,
- քաղաքացիական դատավարությունում ապացուցման ընթացակարգի էությունից և առանձնահատկություններից:

Ունակ կլինի (թուն մասնագիտական կարողություններ)

- վերլուծել քաղաքացիադատավարական տարբեր վարույթների առանձնահատկությունները և դատավարության յուրաքանչյուր փուլի նշանակությունը և խնդիրները,
- համակարգել ու ընդհանրացնել քաղաքացիադատավարական ընդհանուր բնույթի նորմերը և օգտագործել դրանք գործնական խնդիրների լուծման համար,
- կազմել դատավարության մասնակիցների դատավարական կարգավիճակի ձեռքբերման, փոփոխման և դադարման, դատավարական ժամկետների և դատական ծախսերի ինստիտուտներին, հայցին և ապացուցման գործընթացին վերաբերող դատավարական փաստաթղթեր,
- որոշել յուրաքանչյուր գործով ապացուցման ենթակա փաստերի շրջանակը, կողմերի միջև բաշխել ապացուցման պարտականությունը և կատարել գործի լուծման համար նշանակություն ունեցող հանգամանքների ապացուցմանն ուղղված գործողություններ:

Գիտելիքների ստուգման ձևերը, մեթոդները և գնահատման չափանիշները

Նախատեսված են երկու ընթացիկ ստուգումներ, յուրաքանչյուրը՝ 9 միավոր առավելագույն արժեքով: Գիտելիքների ստուգման մեթոդները և գնահատման չափանիշները ներկայացված են սույն ծրագրում:

ԹԵՄԱ 1.

Քաղաքացիական դատավարության իրավունքը որպես իրավունքի ճյուղ

(դասախոսություն՝ 2, սեմինար՝ 4 ժամ)

1. Իրավունքների և օրենքով պահպանվող շահերի պաշտպանության ձևերը: Դատական պաշտպանության իրավունքը:
2. Քաղաքացիական դատավարության (պրոցեսի) հասկացությունը և խնդիրները:
3. Քաղաքացիադատավարական ձևի էությունը, հատկանիշները և նշանակությունը:
4. Քաղաքացիական դատավարության փուլերը:
5. Քաղաքացիական դատավարության (վարույթների) տեսակները:
6. Քաղաքացիական դատավարության իրավունքի հասկացությունը. առարկան, մեթոդը և համակարգը:
7. Քաղաքացիական դատավարության իրավունքի աղբյուրները. հասկացությունը, կազմը, իրավաբանական ուժը: ՄԻԵԴ-ի վճիռների և Վճռաբեկ դատարանի որոշումների նշանակությունը քաղաքացիական դատավարությունում:
8. Քաղաքացիական դատավարության նորմերի գործողությունը ժամանակի ընթացքում, տարածության վրա և ըստ անձանց շրջանակի:
9. Քաղաքացիական դատավարության իրավունքի փոխհարաբերությունն իրավունքի այլ ճյուղերի հետ:

Չարդեր 1-7 – *Անցկացվում է ներածական դասախոսություն՝ գծապատկերների ցուցադրմամբ:*

Չարդեր 4-5 – *Սեմինար պարապմունք: Ուսանողների հետ քննարկվում են խնդրահարույց հարցերը:*

Չարդեր 8-9 – *Ինքնուրույն աշխատանք:*

Իրավական ակտեր, պարտադիր գրականություն և ուսումնաստանողական նյութեր

- Չայաստանի Չանրապետության Սահմանադրությունը:
- «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» կոնվենցիա, Ջոն, 1950:
- Չայաստանի Չանրապետության դատական օրենսգիրք:
- Չայաստանի Չանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք:
- Չայաստանի Չանրապետության վարչական դատավարության օրենսգիրք:
- Չայաստանի Չանրապետության քաղաքացիական օրենսգիրք:

- «Անևտրային արբիտրաժի մասին» ՀՀ օրենք:
- «Ֆինանսական համակարգի հաշտարարի մասին» ՀՀ օրենք:
- «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենք:
- **Պետրոսյան Ռ.Գ.**, Հայաստանի քաղաքացիական դատավարություն, 4-րդ հրատ., - Եր., «Ոսկան Երևանցի» հրատ., 2013:
- **Մեղրյան Ս.Գ.**, Զաղաքացիական դատավարությունը սխեմաներում, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2011:
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ 3-678/ՎԴ քաղաքացիական գործով 26.12.2008 թ. որոշումը (Արդյո՞ք նյութական նորմով սահմանված արտադատական կարգով իրավունքի պաշտպանության լրացուցիչ եղանակի առկայությունը սահմանափակում է դատական պաշտպանության դիմելու իրավունքը):

Լրացուցիչ գրականություն

- **Афанасьев С.Ф.** Право на справедливое судебное разбирательство и его реализация в российском гражданском судопроизводстве. М.: «Юридлитинформ», 2009.
- Гражданский процесс: Учебник. Отв. ред. проф. **В.В. Ярков.** -8-ое изд., - М.: «Инфотропик», 2012.
- **Жилин Г.А.** Цели гражданского судопроизводства и их реализация в суде первой инстанции. - М.: «Городец», 2000.
- **Жуйков В.М.** Судебная защита прав граждан и юридических лиц. М.: Юрид. бюро «Городец», 1997.
- Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации. Под ред. **М.С. Шакарян.** - М.: «Проспект», 2007.
- Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации. Под ред. **В.М. Жуйкова, М.К. Треушникова.** - М.: «Городец», 2007.
- **Мак-Мак В.П.** Несудебные формы защиты гражданских прав. - М., 2005.
- **Сахнова Т.В.** Курс гражданского процесса: теоретические начала и основные институты. - М.: «Волтерс Клувер», 2008.
- **Соловьева Т.В.** Право на судебную защиту. Саратов: 2006.
- **Чечот Д.М.** Субъективное право и формы его защиты. Л., 1968.
- **Կրեուզն ընդդեմ Լեհաստանի** գործով ՄԻԵԴ-ի 19.06.2001 թ. վճիռը (հայցով դատարան դիմելու իրավունք):
- **Աքսոյն ընդդեմ Թուրքիայի** գործով ՄԻԵԴ-ի 18.12.1996 թ. վճիռը (դատարան դիմելու իրավունքը որպես դատական պաշտպանության իրավունքի բաղկացուցիչ):

- «Սուրբ եկեղեցիներն» ընդդեմ Հունաստանի գործով ՄԻԵԴ-ի 09.12.1994 թ. վճիռը (դատարան դիմելու իրավունքը որպես դատական պաշտպանության իրավունքի բաղկացուցիչ):
- **Գուլդերն ընդդեմ Մեծ Բրիտանիայի** գործով ՄԻԵԴ-ի 21.02.1975 թ. վճիռը (քաղաքացիական իրավունքներին և պարտականություններին վերաբերող ցանկացած վեճ դատարանին ներկայացնելու իրավունք):

ԹԵՄԱ 2.

Քաղաքացիական դատավարության սկզբունքները

(դասախոսություն՝ 4, գործնական՝ 2 ժամ)

1. Քաղաքացիական դատավարության իրավունքի սկզբունքների հասկացությունը և նշանակությունը:
2. Սկզբունքների համակարգը և դասակարգումը: Սկզբունքների փոխադարձ կապը:
3. Օրինականության սկզբունքը քաղաքացիական դատավարությունում:
4. Հրապարակայնության սկզբունքը քաղաքացիական դատավարությունում:
5. Կողմերի մրցակցության և իրավահավասարության սկզբունքները քաղաքացիական դատավարությունում:
6. Տևօրինչականության (դիսպոզիտիվության) սկզբունքը քաղաքացիական դատավարությունում:
7. Գործերի քննության բանավորության սկզբունքը քաղաքացիական դատավարությունում:
8. Անմիջականության սկզբունքը քաղաքացիական դատավարությունում:

Հարցեր 1-8 – *Անցկացվում է ներածական դասախոսություն՝ գծապատկերների և դատավարական փաստաթղթերի ցուցադրմամբ:*

Հարցեր 4-6 – *Գործնական պարապմունք: Ուսանողների հետ քննարկվում են խնդրահարույց հարցերը, վերլուծում են ՄԻԵԴ-ի և ՀՀ վճռաբեկ դատարանի ակտեր:*

Իրավական ակտեր, պարտադիր գրականություն և ուսումնասովանդակ նյութեր

- Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրություն:
- «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» կոնվենցիա, ՅժՄԸ, 1950:
- Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգիրք:
- Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք:

- **Պետրոսյան Ռ.Գ.**, Հայաստանի քաղաքացիական դատավարություն, 4-րդ հրատ., - Եր., «Ոսկան Երևանցի» հրատ., 2013:
- **Մեղրյան Ս.Գ.**, Զաղաքացիական դատավարությունը սխեմաներում, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2011:
- **Անկլերն ընդդեմ Շվեյցարիայի** գործով ՄԻԵԴ-ի 23.10.1996 թ. վճիռը (մրցակցություն և իրավահավասարություն):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ 0351/02/08-(ՇԴ)2008 քաղաքացիական գործով 31.10.2008 թ. որոշումը (մրցակցություն և իրավահավասարություն):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԵԿԴ/0016/02/09 քաղաքացիական գործով 03.12.2010 թ. որոշումը (գործին մասնակցող անձանց կողմից իրենց կարծիքն արտահայտելու իրավունքը պատշաճ ծանուցման համատեքստում):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ 3-678/ԿԴ քաղաքացիական գործով 26.12.2008 թ. որոշումը (Արդյո՞ք նյութական նորմով սահմանված արտադատական կարգով իրավունքի պաշտպանության լրացուցիչ եղանակի առկայությունը սահմանափակում է դատական պաշտպանության դիմելու իրավունքը):

Լրացուցիչ գրականություն

- **Պետրոսյան Ռ.Գ.**, Դատարանը և քաղաքացիական դատավարությունը Արևելյան Հայաստանում XIX-XX դարերում (պատմաիրավական հետազոտություն և օրենսդրության իրավահամեմատական վերլուծություն), Եր., 2001:
- Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության մեկնաբանություններ, **Գ. Հարությունյանի և Ա. Վաղարշյանի խմբ.**, - Եր., □իրավունք□ հրատ., 2010:
- Հայաստանի Հանրապետության դատարանակազմությունը և իրավապահպան մարմինները, **Գ.Ս. Ղազինյանի խմբ.**, 5-րդ հրատարակություն՝ փոփոխություններով և լրացումներով, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2009:
- **Воронов А.Ф.** Принципы гражданского процесса: прошлое, настоящее, будущее. - М.: «Городец», 2009.
- Гражданский процесс: Учебник. Отв. ред. проф. **В.В. Ярков.** -8-ое изд., - М.: «Инфотропик», 2012.
- Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации. Под ред. **М.С. Шакарян.** - М.: «Проспект», 2007.
- Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации. Под ред. **В.М. Жуйкова, М.К. Треушников.** - М.: «Городец», 2007.

- **Носырева Е.И.** Современные принципы гражданского права, гражданского процессуального и арбитражного процессуального права. Отв. ред. Е.И. Носырева. Воронеж, 2005.
- Основные принципы гражданского процесса. Под ред. **М.К.Треушникова**. Изд-во Моск. ун-та. 1991.

ԹԵՄԱ 3.

Քաղաքացիական դատավարական իրավահարաբերություններ

(հնքնուրույն աշխատանք)

1. Քաղաքացիական դատավարական իրավահարաբերությունների հասկացությունը, դրանց առանձնահատկությունները:
2. Քաղաքացիական դատավարական իրավահարաբերությունների ծագման (առաջացման) նախադրյալները:
3. Դատավարական իրավահարաբերությունների օբյեկտը և բովանդակությունը:
4. Քաղաքացիական դատավարական իրավահարաբերությունների սուբյեկտները, նրանց դասակարգումը:
5. Դատարանը որպես քաղաքացիական դատավարական հարաբերությունների պարտադիր սուբյեկտ: Դատարանի իրավական վիճակը: Դատարանի կազմը:
6. Գործին մասնակցող անձանց հասկացությունը, կազմը և իրավական վիճակը:
7. Գործի քննությանն օժանդակող անձանց հասկացությունը, կազմը և իրավական վիճակը:

Չարդեր 1-7– *հնքնուրույն աշխատանք:*

Իրավական ակտեր, պարտադիր գրականություն և ուսումնասօժանդակ նյութեր

- Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրություն:
- Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք:
- **Պետրոսյան Ռ.Գ.**, Հայաստանի քաղաքացիական դատավարություն, 4-րդ հրատ., - Եր., «Ոսկան Երևանցի» հրատ., 2013:
- **Մեղրյան Ս.Գ.**, Քաղաքացիական դատավարությունը սխեմաներում, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2011:

Լրացուցիչ գրականություն

- Гражданский процесс: Учебник. Отв. ред. проф. **В.В. Ярков**. -8-ое изд., - М.: «Инфотропик», 2012.

- **Комаров В.В., Радченко П.И.** Гражданские процессуальные правоотношения и их субъекты. Киев, 1991.

ԹԵՄԱ 4.

Կողմերը քաղաքացիական դատավարությունում

(դասախոսություն՝ 2, գործնական՝ 2 ժամ)

1. Կողմերի հասկացությունը և հատկանիշները:
2. Կողմերի քաղաքացիադատավարական իրավունակությունը և գործունակությունը:
3. Կողմերի դատավարական իրավունքները և պարտականությունները:
4. Դատակցության հասկացությունը և հիմքերը:
5. Դատակցության տեսակները. պարտադիր և ֆակուլտատիվ դատակցություն:
6. Դատակիցների մասնակցությունը վարույթին:
7. Ոչ պատշաճ կողմի հասկացությունը և փոխարինման դատավարական կարգը:
8. Դատավարական իրավահաջորդության հասկացությունը և հիմքերը:
9. Դատավարական իրավահաջորդության ձևակերպումը և իրավահաջորդի իրավական դրությունը:

Հարցեր 1-9 – Անցկացվում է դասախոսություն՝ գծապատկերների ցուցադրմամբ:

Հարցեր 3-9 – *Գործնական պարապմունք: Ուսանողների հետ լուծվում են խնդիրներ, քննարկվում են խնդրահարույց հարցերը:*

Իրավական ակտեր, պարտադիր գրականություն և ուսումնասօժանդակ նյութեր

- Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք:
- Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգիրք:
- **Պետրոսյան Ռ.Գ.**, Հայաստանի քաղաքացիական դատավարություն, 4-րդ հրատ., - Եր., «Ոսկան Երևանցի» հրատ., 2013:
- **Մեղրյան Ս.Գ.**, Զաղաքացիական դատավարությունը սխեմաներում, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2011:
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ 3-436/ՎԴ/ քաղաքացիական գործով 30.03.2007 թ. որոշումը (Արդյո՞ք իրավաբանական անձի տնօրենի դեմ գույքն ուրիշի ապօրինի տիրապետումից հետ պահանջելու հայց ներկայացված դեպքում տնօրենը դիտվում է ոչ պատշաճ պատասխանող, եթե այդ գույքն օգտագործվում է իրավաբանական անձի կողմից):

- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԵԱԴԴ/0805/02/08 քաղաքացիական գործով 30.04.2009 թ. որոշումը (Արդյո՞ք միայն դատարանն է կրում գործի քննությանը պատշաճ պատասխանողին ներգրավելու պարտականությունը):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ 3-23/ՎԴ քաղաքացիական գործով 29.02.2008 թ. որոշումը (Արդյո՞ք գործին մասնակցող անչափահասի՝ գործի քննության ժամանակ չափահաս (գործունակ) դառնալը ինքնին կարող է խոչընդոտ հանդիսանալ դատարանի կողմից գործի քննությունը շարունակելու և վճիռ կայացնելու համար):
- Դատարանների նախագահների խորհրդի 08.12.2005 թ. թիվ 79 որոշումը ,ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 28-րդ հոդվածի 4-րդ մասի դրույթների կիրառման վերաբերյալէ:

Լրացուցիչ գրականություն

- Гражданский процесс: Учебник. Отв. ред. проф. **В.В. Яркв.** -8-ое изд., - М.: «Инфотропик», 2012.
- **Галеев В.Н.** Участники гражданского и арбитражного процесса. Ростов, 1988.
- **Комаров В.В., Радченко П.И.** Гражданские процессуальные правоотношения и их субъекты. Киев, 1991.
- Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации. Под ред. **М.С. Шакарян.** - М.: «Проспект», 2007.
- Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации. Под ред. **В.М. Жуйкова, М.К. Треушникова.** - М.: «Городец», 2007.
- **Михайлова Е.В.** Стороны в гражданском процессе Российской Федерации. Самара: Самар. ун-т, 2005.
- **Сахнова Т.В.** Курс гражданского процесса: теоретические начала и основные институты. - М.: «Волтерс Клувер», 2008.
- **Чечот Д.М.** Участники гражданского процесса. - М., 1960.
- **Шакарян М.** Учение о сторонах в советском гражданском процессе. М., 1983.
- **Щеглов В.Н.** Субъекты судебного гражданского процесса. Томск, 1979.

ԹԵՄԱ 5.

Երրորդ անձինք քաղաքացիական դատավարությունում

(դասախոսություն՝ 2 ժամ)

1. Երրորդ անձանց հասկացությունը և տեսակները:
2. Վեճի առարկայի նկատմամբ ինքնություն պահանջներ ներկայացնող երրորդ անձինք. գործի մեջ մտնելու հիմքերը, դատավարական կարգը,

դատավարական իրավունքները և պարտականությունները, նրանց տարբերությունը համահայցվորներից:

3. Վեժի առարկայի նկատմամբ ինքնուրույն պահանջներ չներկայացնող երրորդ անձինք. գործի մեջ մտնելու հիմքերը, դատավարական կարգը, դատավարական իրավունքները և պարտականությունները, նրանց տարբերությունը դատակիցներից:

Հարցեր 1-3 – Անցկացվում է դասախոսություն՝ գծապատկերների ցուցադրմամբ:

Իրավական ակտեր, պարտադիր գրականություն և ուսումնաստանողական նյութեր

- Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք:
- **Պետրոսյան Ռ.Գ.**, Հայաստանի քաղաքացիական դատավարություն, 4-րդ հրատ., - Եր., «Ոսկան Երևանցի» հրատ., 2013:
- **Մեղրյան Ս.Գ.**, քաղաքացիական դատավարությունը սխեմաներում, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2011:
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԵԱՆԴ/0126/02/09 քաղաքացիական գործով 27.05.2010 թ. որոշումը (Արդյո՞ք առուծախի պայմանագրով բնակարան ձեռքբերած գնորդը պետք է համարվի երրորդ անձ այդ բնակարանի վերաբերյալ նախկինում կնքված նվիրատվության պայմանագրի վիճարկման գործում):

Լրացուցիչ գրականություն

- **Аргунов В.Н.** Участие третьих лиц в гражданском процессе. М., 1991.
- Гражданский процесс: Учебник. Отв. ред. проф. **В.В. Ярков.** -8-ое изд., - М.: «Инфотропик», 2012.
- **Комаров В.В., Радченко П.И.** Гражданские процессуальные правоотношения и их субъекты. Киев, 1991.
- **Маклаев Д.В.** Институт третьих лиц в арбитражном процессе как средство реализации доступности и эффективности правосудия // В кн.: Проблемные вопросы гражданского и арбитражного процессов. Под ред. Лесницкая Л.Ф., Рожкова М.А. - М.: «Статут», 2008, 143-155 էջերը:
- **Чечот Д.М.** Участники гражданского процесса. - М., 1960.
- **Шакарян М.С.** Участие третьих лиц в советском гражданском процессе. М.: ВЮЗИ, 1990.
- **Щеглов В.Н.** Субъекты судебного гражданского процесса. Томск, 1979.

ԹԵՄԱ 6.

Դատախազի մասնակցությունը քաղաքացիական դատավարությանը

(դասախոսություն՝ 2)

1. Դատախազության խնդիրները քաղաքացիական դատավարությունում:
2. Քաղաքացիական դատավարությանը դատախազի մասնակցության ձևերը:
3. Դատախազի կողմից հայց հարուցելու հիմքերը և կարգը:
4. Դատական ակտերի բողոքարկումը դատախազի կողմից:
5. Դատախազի քաղաքացիադատավարական կարգավիճակը:

Հարցեր 1-5 – *Անցկացվում է ներածական դասախոսություն՝ գծապատկերների ցուցադրմամբ:*

Իրավական ակտեր, պարտադիր գրականություն և ուսումնաստանողակ նյութեր

- Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրություն:
- Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք:
- «Դատախազության մասին» ՀՀ օրենք:
- **Պետրոսյան Ռ.Գ.**, Հայաստանի քաղաքացիական դատավարություն, 4-րդ հրատ., - Եր., «Ոսկան Երևանցի» հրատ., 2013:
- **Մեղրյան Ս.Գ.**, Քաղաքացիական դատավարությունը սխեմաներում, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2011:

Լրացուցիչ գրականություն

- **Սիրունյան Ա.Ս.**, Պետական շահերի դատական պաշտպանությունը, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2010:
- **Аргунов В.Н.** Участие прокурора в гражданском процессе. М., 1991.
- **Алиева И.Д.** Защита гражданских прав прокурором и иными уполномоченными органами. - М.: «Волтерс Клувер», 2006.
- Гражданский процесс: Учебник. Отв. ред. проф. **В.В. Ярков.** -8-ое изд., - М.: «Инфотропик», 2012.
- Проблемы защиты государственных интересов в гражданском судопроизводстве. Под ред. **Р.Е. Гукасяна.** Томск: Изд-во Том. ун-та, 1989.
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ 3-20/ՏԴ քաղաքացիական գործով 01.02.2008 թ. որոշումը (Արդյո՞ք ՀՀ որևէ մարզի դատախազի մասնակցությամբ գործի քննության ընթացքում վերջինս համարվում է պատշաճ ծանուցված, եթե դատական ծանուցագրերը ուղարկվել են ՀՀ գլխավոր դատախազության հասցեով):

ԹԵՄԱ 7.

Այլ անձանց իրավունքների, ազատությունների և օրենքով պահպանվող շահերի պաշտպանությամբ հանդես գալու իրավասություն ունեցող անձինք քաղաքացիական դատավարությունում

(ինքնուրույն աշխատանք)

1. Այլ անձանց իրավունքների պաշտպանությամբ հանդես գալու իրավասություն ունեցող անձանց մասնակցության ձևերը, հիմքերը և նպատակները:
2. Այլ անձանց իրավունքների պաշտպանությամբ հանդես գալու իրավասություն ունեցող անձանց դատավարական կարգավիճակը:

Հարցեր 1-5 – *Անցկացվում է ներածական դասախոսություն՝ գծապատկերների ցուցադրմամբ:*

Իրավական ակտեր, պարտադիր գրականություն և ուսումնասօժանդակ նյութեր

- Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրություն:
- Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք:
- **Պետրոսյան Ռ.Գ.**, Հայաստանի քաղաքացիական դատավարություն, 4-րդ հրատ., - Եր., «Ոսկան Երևանցի» հրատ., 2013:
- **Մեղրյան Ս.Գ.**, Քաղաքացիական դատավարությունը սխեմաներում, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2011:

Լրացուցիչ գրականություն

- **Гапеев В.Н.** Участники гражданского и арбитражного процесса. Ростов, 1988.
- Гражданский процесс: Учебник. Отв. ред. проф. **В.В. Янков.** -8-ое изд., - М.: «Инфотропик», 2012.
- **Комаров В.В., Радченко П.И.** Гражданские процессуальные правоотношения и их субъекты. Киев, 1991.
- Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации (постатейный). Под ред. **Г.А. Жилина.** - М.: «Проспект», 2009.
- Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации. Под ред. **В.М. Жуйкова, М.К. Треушникова.** - М.: «Городец», 2007.
- **Чечот Д.М.** Участники гражданского процесса. - М., 1960.

ԹԵՄԱ 8.

Ներկայացուցչությունը դատարանում

(դասախոսություն՝ 4, գործնական՝ 2 ժամ)

1. Դատական ներկայացուցչության հասկացությունը և նշանակությունը:
2. Դատական ներկայացուցչության սուբյեկտների շրջանակը:
3. Ներկայացուցչության հիմքերը և տեսակները:
4. Դատական ներկայացուցչի լիազորությունները, դրանց դասակարգումը և հաստատումը:
5. Գործը դատարանում վարելու լիազորագիր:

***Չարցեր 1-5** – Անցկացվում է դասախոսություն՝ գծապատկերների և դատավարական փաստաթղթերի ցուցադրմամբ:*

***Չարցեր 2,5** – Գործնական պարապմունք, որի ընթացքում լուծվում են խնդիրներ, քննարկվում են խնդրահարույց հարցերը, ուսանողները ձեռք են բերում դատական լիազորագիր կազմելու հմտություններ:*

Իրավական ակտեր, պարտադիր գրականություն և ուսումնասովանողակ նյութեր

- Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք:
- Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգիրք:
- «Փաստաբանության մասին» ՀՀ օրենք:
- **Պետրոսյան Ռ.Գ.**, Հայաստանի քաղաքացիական դատավարություն, 4-րդ հրատ., - Եր., «Ոսկան Երևանցի» հրատ., 2013:
- **Մեղոյան Ա.Գ.**, Քաղաքացիական դատավարությունը սխեմաներում, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2011:
- Դատարանների նախագահների խորհրդի 29.01.2013 թ. թիվ 130 որոշումը «ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 40-րդ հոդվածի կիրառման դատական պրակտիկայի մասին»:
- Դատարանների նախագահների խորհրդի 11.04.2013 թ. թիվ 131 որոշումը «ՀՀ դատարանների նախագահների խորհրդի 29.01.2013 թ. թիվ 130 որոշման մեջ փոփոխություն կատարելու մասին»:
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ 3-82/ՏԴ քաղաքացիական գործով 27.03.2008 թ. որոշումը (ներկայացուցչի հատուկ լիազորությունները):

Լրացուցիչ գրականություն

- **Պողոսյան Ա.Ռ.**, Ներկայացուցչությունը քաղաքացիական դատավարությունում, Եր., 2003:
- Гражданский процесс: Учебник. Отв. ред. проф. **В.В. Яркoв.** -8-ое изд., - М.: «Инфотропик», 2012.

- **Ивакин В.Н.** Представительство адвокатов по гражданским делам: история развития. - М.: Российская акад. адвокатуры, 2008
- **Ильинская И.- М., Лесницкая Л.Ф.** Судебное представительство в гражданском процессе. М. 1964.
- Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации. Под ред. **М.С. Шакарян.** - М.: «Проспект», 2007.
- **Розенберг Я.А.** Представительство по гражданским делам в суде и арбитраже. Рига, 1981.
- **Халатов С.А.** Представительство в гражданском и арбитражном процессе. - М.: «Норма», 2002.

ԹԵՄԱ 9.

Քաղաքացիական գործերի ենթակայությունը

(դասախոսություն՝ 2 ժամ)

1. Ենթակայության հասկացությունը:
2. Դատական ենթակայության տեսակները. բացառիկ, այլընտրանքային, պայմանական, պայմանագրային:
3. Դատական ենթակայությանը վերապահված գործերի շրջանակը:
4. Ենթակայության կանոնների խախտման հետևանքները:

Չարդեր 1-4 – *Անցկացվում է ներածական դասախոսություն՝ գծապատկերների ցուցադրմամբ:*

Իրավական ակտեր, պարտադիր գրականություն և ուսումնաօժանդակ նյութեր

- Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրություն:
- Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգիրք:
- Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք:
- Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգիրք:
- Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգիրք:
- «Առևտրային արբիտրաժի մասին» ՀՀ օրենք:
- «Ֆինանսական համակարգի հաշտարարի մասին» ՀՀ օրենք:
- «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենք:
- «Հասարակական կազմակերպությունների մասին» ՀՀ օրենք:
- **Պետրոսյան Ռ.Գ.**, Հայաստանի քաղաքացիական դատավարություն, 4-րդ հրատ., - Եր., «Ոսկան Երևանցի» հրատ., 2013:
- **Մեղրյան Ս.Գ.**, Քաղաքացիական դատավարությունը սխեմաներում, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2011:

Լրացուցիչ գրականություն

- Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության մեկնաբանություններ, **Գ. Հարությունյանի և Ա. Վաղարշյանի խմբ.**, - Եր., «Իրավունք» հրատ., 2010:
- Гражданский процесс: Учебник. Отв. ред. проф. **В.В. Ярко**. -8-ое изд., - М.: «Инфотропик», 2012.
- Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации (постатейный). Под ред. **Г.А. Жилина**. - М.: «Проспект», 2009.
- **Осипов Ю.К.** Подведомственность и подсудность гражданских дел. М., 1962.
- **Осипов Ю.К.** Подведомственность юридических дел. Свердловск, 1973.
- **Осокина Г.Л.** Подведомственность и подсудность дел гражданского судопроизводства. Томск: ТГУ, 1993.
- Подведомственность и подсудность дел судам и арбитражным судам: сб. материалов // Сост. **Л.В. Тихомирова**. - М., 2006.
- **Чудиновских К.А.** Подведомственность в системе гражданского и арбитражного процессуального права. СПб.: Юрид. центр Пресс, 2004.

ԹԵՄԱ 10.

Քաղաքացիական գործերի ընդդատությունը

(դասախոսություն՝ 2, գործնական՝ 2 ժամ)

1. Ընդդատության հասկացությունը և տարբերությունը ենթակայությունից:
2. Ընդդատության տեսակները. առարկայական ընդդատություն և տարածքային ընդդատություն:
3. Առարկայական ընդդատության կանոնները:
4. Տարածքային (տեղական կամ հորիզոնական) ընդդատությունը, դրա տեսակները և որոշելու կանոնները:
5. Ընդդատության կանոնների խախտման հետևանքները: Գործը մեկ ուրիշ դատարանի հանձնելը:

Հարցեր 1-5 – *Անցկացվում է դասախոսություն՝ գծապատկերների ցուցադրմամբ:*

Հարցեր 2-4 – *Գործնական պարապմունք: Լուծվում են խնդիրներ, քննարկվում են խնդրահարույց հարցերը:*

Իրավական ակտեր, պարտադիր գրականություն և ուսումնասովանողական կյուրթեր

- Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգիրք:

- Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք:
- Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգիրք:
- **Պետրոսյան Ռ.Գ.**, Հայաստանի քաղաքացիական դատավարություն, 4-րդ հրատ., - Եր., «Ոսկան Երևանցի» հրատ., 2013:
- **Մեղրյան Ս.Գ.**, Զաղաքացիական դատավարությունը սխեմաներում, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2011:
- Դատարանների նախագահների խորհրդի 20.09.2005 թ. թիվ 61 որոշումը «ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 83-րդ (ընդդատությունը հայցվորի ընտրությամբ) և 85-րդ (բացառիկ ընդդատությունը) հոդվածների կիրառման դատական պրակտիկայի մասին»:
- Դատարանների նախագահների խորհրդի 22.12.2008 թ. թիվ 123 որոշումը Միմյանց հետ կապված պահանջների առարկայական ընդդատության մասին:
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԵԱԶԴ/1369/02/09 վարչական գործով 03.12.2010 թ. որոշումը (հանրային իրավահարաբերությունների հատկանիշները):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ՎԴ/3465/05/09 վարչական գործով 29.10.2010 թ. որոշումը (երկու և ավելի հայցապահանջ ներառող հայցադիմումների առարկայական ընդդատությունը):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ՎԴ5/0006/05/10 վարչական գործով 27.12.2010 թ. որոշումը (երկու և ավելի հայցապահանջ ներառող հայցադիմումների առարկայական ընդդատությունը):

Լրացուցիչ գրականություն

- Гражданский процесс: Учебник. Отв. ред. проф. **В.В. Ярков**. -8-ое изд., - М.: «Инфотропик», 2012.
- **Елисеев Н.Г.** Гражданское процессуальное право зарубежных стран: Источники, судоустройство, подсудность : Учеб. пособие. - М.: «Статут», 2000.
- Институт подсудности в гражданском судопроизводстве. Под ред. **О.В. Исаенковой**. Саратов: Саратовская гос. акад. права, 2006.
- Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации (постатейный). Под ред. **Г.А. Жилина**. - М.: «Проспект», 2009.
- Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации. Под ред. **В.М. Жуйкова, М.К. Треушников**. - М.: «Городец», 2007.

- **Лабутин В.Н.** Подведомственность и подсудность хозяйственных споров. - М.: МКИ, 1983.
- **Осипов Ю.К.** Подведомственность и подсудность гражданских дел. М., 1962.
- **Осокина Г.Л.** Подведомственность и подсудность дел гражданского судопроизводства. Томск: ТГУ, 1993.
- **Кузнецова Е.В.** Институт подсудности в гражданском процессуальном праве Российской Федерации. - М., 2004.

ԱՌԱՋԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ՍՏՈՒԳՈՒՄ

Գիտելիքների ստուգման ձևը, մեթոդը և գնահատման չափանիշները

Առաջին ընթացիկ ստուգման նպատակն է՝ պարզել սույն ծրագրի 1-ից 10-րդ թեմաների մեջ ներառված հարցերի իմացությունը և գործնական հմտությունների առկայությունը:

Քննությունը գրավոր է:

Քննության ընթացքում ուսանողին տրվող քննական թերթիկը պարունակում է դատավարական փաստաթղթեր վերլուծելու և/կամ կազմելու գործնական հմտությունները ստուգելուն ուղղված 1 առաջադրանք և գործող իրավակարգավորման իմացությունն ու կոնկրետ իրավիճակները վերլուծելու ունակությունը ստուգելուն ուղղված 2 խնդիր:

Առաջադրանքի կատարումը ենթադրում է ներկայացված դատավարական փաստաթղթի (դրա մասի) ուսումնասիրություն, դրանում առկա թերությունների հայտնաբերում և գրավոր վերլուծություն կամ համապատասխան դատավարական փաստաթղթի կազմում: Խնդրի լուծումը ենթադրում է պատասխան և դրա հիմնավորում:

Խնդիրների և առաջադրանքների պատասխանը շարադրելիս ուսանողը պետք է սպառնիչ և հնարավորինս հակիրճ շարադրի տվյալ իրավահարաբերությունը կարգավորող դատավարական նորմերը, վերջիններիս կիրառման կապակցությամբ ՀՀ Սահմանադրական դատարանի և Վճռաբեկ դատարանի իրավական դիրքորոշումները (առկայության դեպքում), տա խնդրում (առաջադրանքում) առկա հանգամանքների իրավական գնահատականը՝ վերջում ձևակերպելով իր վերջնական եզրահանգումը:

Յուրաքանչյուր առաջադրանքի կատարումը և խնդրի լուծումը գնահատվում է առավելագույնը 3 միավոր: Միավորների քայլը 1 է:

Առավելագույն միավորը շնորհվում է համապատասխան շարադրանքի սպառնիչ և ճիշտ լինելու դեպքում: Ճիշտ, սակայն թերի պատճառաբանված պատասխանը կամ ոչ էական թերություններով կազմված դատավարական փաստաթուղթը գնահատվում է մինչև «2» միավոր: Սխալ, չպատճառաբանված կամ խիստ թերի պատճառաբանված պատասխանը և կազմված դատավարական փաստաթուղթը գնահատվում է «0» միավոր:

Վերջնական գնահատականը որոշվում է բոլոր առաջադրանքների կատարման և խնդիրների լուծման համար շնորհված միավորների հանրագումարով:

Տրամադրվող ժամանակը՝ 80 րոպե:

ԹԵՄԱ 11.

Դատավարական ժամկետներ

(դասախոսություն՝ 2 ժամ)

1. Դատավարական ժամկետների հասկացությունը և նշանակությունը:
2. Դատավարական ժամկետների տեսակները. օրենքով սահմանված և դատարանի կողմից նշանակվող ժամկետներ:
3. Դատավարական ժամկետները հաշվելու կարգը:
4. Դատավարական ժամկետների կասեցումը. հասկացությունը և հիմքերը:
5. Բաց թողնված դատավարական ժամկետների վերականգնումը. հասկացությունը, հիմքերը և դատավարական կարգը:
6. Դատավարական ժամկետների երկարաձգումը. հասկացությունը և տարբերությունը դատավարական ժամկետների վերականգնումից:

Հարցեր 1-6 – *Անցկացվում է ներածական դասախոսություն՝ գծապատկերների ցուցադրմամբ:*

Իրավական ակտեր, պարտադիր գրականություն և ուսումնաստանողակ նյութեր

- Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք:
- **Պետրոսյան Ռ.Գ.**, Հայաստանի քաղաքացիական դատավարություն, 4-րդ հրատ., - Եր., «Ոսկան Երևանցի» հրատ., 2013:
- **Մեղրյան Ս.Գ.**, Քաղաքացիական դատավարությունը սխեմաներում, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2011:
- ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 22.04.2008 թ. թիվ ՍԴՈ-752 որոշումը (ԶԴՕ 77-րդ հոդվածի՝ ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու մասին):
- Դատարանների նախագահների խորհրդի 13.06.2006 թ. թիվ 98 որոշումը «Գործի քննության ողջամիտ ժամկետի պահպանման մասին»:

Լրացուցիչ գրականություն

- Гражданский процесс: Учебник. Отв. ред. проф. **В.В. Ярков.** -8-ое изд., - М.: «Инфотропик», 2012.

- Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации (постатейный). Под ред. **Г.А. Жилина**. - М.: Проспект, 2009.
- Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации. Под ред. **М.С. Шакарян**. - М.: Проспект, 2007.
- Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации. Под ред. **В.М. Жуйкова, М.К. Треушникова**. - М.: Городец, 2007.
- **Исаева Е.В.** Процессуальные сроки в гражданском и арбитражном процессе. М.: «Волтерс Клувер», 2006.

ԹԵՄԱ 12.

Դատական ծախսեր

(դասախոսություն՝ 4 ժամ)

1. Դատական ծախսերի հասկացությունը և տեսակները քաղաքացիական դատավարությունում:
2. Պետական տուրք. հասկացությունը, չափը, վճարման առանձնահատկությունները:
3. Պետական տուրքի վճարումից ազատելը:
4. Պետական տուրքի վճարման հետաձգումը և տարաժամկետումը:
5. Վճարված պետական տուրքը վերադարձնելը:
6. Գործի քննության հետ կապված ծախսեր. հասկացությունը, կազմը: Փաստաբանի վարձատրության խելամտության հիմնախնդիրը:
7. Դատական ծախսերը կողմերի միջև բաշխելու և հատուցելու կարգը:

Հարցեր 1-7 – *Անցկացվում է ներածական դասախոսություն՝ գծապատկերների ցուցադրմամբ:*

Իրավական ակտեր, պարտադիր գրականություն և ուսումնաստանողական կյուրթեր

- Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք:
- «Պետական տուրքի մասին» ՀՀ օրենք:
- **Պետրոսյան Ռ.Գ.**, Հայաստանի քաղաքացիական դատավարություն, 4-րդ հրատ., - Եր., «Ոսկան Երևանցի» հրատ., 2013:
- **Մեղրյան Ս.Գ.**, Զաղաքացիական դատավարությունը սխեմաներում, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2011:
- Դատարանների նախագահների խորհրդի 29.01.2013 թ. թիվ 129 որոշումը «Հայաստանի Հանրապետության դատարանների կողմից պետական տուրքի գանձման դատական պրակտիկայի մասին»:
- **Պայքար և հաղթանակ ՍՊԸ-ն ընդդեմ Հայաստանի** գործով ՄԻԵԴ-ի 12.20.2007 թ. վճիռը (պետական տուրքի վճարումը հետաձգելը):

- Վճռաբեկ դատարանի թիվ 3-734/ՎԴ քաղաքացիական գործով 28.11.2008 թ. որոշումը (պետական տուրքի վճարման հետ կապված միջնորդությունները):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ 3-2431/ՎԴ քաղաքացիական գործով 26.11.2007 թ. որոշումը (Արդյո՞ք դատական պաշտպանության դիմելու արդյունքում իրավաբանական օգնություն ստանալու համար պատասխանողի կողմից կատարված ծախսերը կարող են դիտվել որպես հայցվորի կողմից հասցված և հատուցման ենթակա վնաս):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԵԿԴ/3058/02/09 քաղաքացիական գործով 01.07.2011 թ. որոշումը (փաստաբանի խելամիտ վարձատրություն):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԵԱԶԴ/1401/02/11 քաղաքացիական գործով 29.06.2012 թ. որոշումը (փաստաբանի խելամիտ վարձատրություն):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԵԿԴ/1587/02/10 քաղաքացիական գործով 29.06.2012 թ. որոշումը (փաստաբանի վարձատրության խելամտության հարցը որոշելիս հաշվի առնվող չափանիշները):

Լրացուցիչ գրականություն

- Гражданский процесс: Учебник. Отв. ред. проф. **В.В. Ярков**. -8-ое изд., - М.: «Инфотропик», 2012.
- Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации (постатейный). Под ред. **Г.А. Жилина**. - М.: Проспект, 2009.
- Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации. Под ред. **М.С. Шакарян**. - М.: Проспект, 2007.
- Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации. Под ред. **В.М. Жуйкова, М.К. Треушников**. - М.: Городец, 2007.
- **Решетникова И.В.** Судебные расходы в арбитражном процессе. М.: «Волтерс Клувер», 2008.

ԹԵՄԱ 13.

Հայց

(դատախոսություն՝ 6, սեմինար՝ 2, գործնական 4 ժամ)

1. Հայցային վարույթի հասկացությունը և ելությունը:
2. Հայցի հասկացությունը: Հայցի ելության վերաբերյալ հիմնական տեսությունները:
3. Հայցի տարրերը. հայցի առարկան և հայցի հիմքը:
4. Հայցերի դասակարգումը նյութաիրավական և դատավարական հիմքերով: Դասակարգման նշանակությունը: Խմբային հայցերի հիմնախնդիրը:
5. Հայցի իրավունք. հայց հարուցելու իրավունք և հայցի բավարարման իրավունք:

6. Հայց հարուցելու իրավունքի ծագման նախադրյալները և դրանց դասակարգումը: Հայց հարուցելու իրավունքի ծագման նախադրյալների և հայց հարուցելու իրավունքի իրականացման պայմանների փոխհարաբերակցությունը:
7. Հայցի դեմ պատասխանողի շահերի պաշտպանության դատավարական միջոցները. առարկություններ և հակընդդեմ հայց:
8. Հայցային վարույթում տնօրինչական գործողություններ կատարելը. հայցի փոփոխում, հայցապահանջների միացում և անջատում, հայցից հրաժարում, հայցի ընդունում, հաշտության համաձայնություն:
9. Հայցի ապահովում. հասկացությունը, հիմքերը և դատավարական կարգը:
10. Հայցի ապահովման կապակցությամբ պատասխանողի շահերի պաշտպանության դատավարական միջոցները:
11. Հայցի ապահովման փոփոխումը և վերացումը:

Հարցեր 2-4, 7-11 – Անցկացվում է դասախոսություն՝ գծապատկերների ցուցադրմամբ:

Հարցեր 2, 5-6 – Սեմինար պարապմունք: Զննարկվում են խնդրահարույց հարցերը, տեսության մեջ առկա մոտեցումները:

Հարցեր 3, 7-10 – Գործնական պարապմունք: Ուսանողների հետ քննարկվում են խնդրահարույց հարցերը, վերլուծում են ՀՀ վճռաբեկ դատարանի նախադեպային որոշումները, լուծվում են խնդիրներ:

Իրավական ակտեր, պարտադիր գրականություն և ուսումնաստանողական նյութեր

- Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք:
- **Պետրոսյան Ռ.Գ.**, Հայաստանի քաղաքացիական դատավարություն, 4-րդ հրատ., - Եր., «Ոսկան Երևանցի» հրատ., 2013:
- **Մեղրյան Ս.Գ.**, Քաղաքացիական դատավարությունը սխեմաներում, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2011:
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԵՇԴ/0473/02/10 քաղաքացիական գործով 27.05.2011 թ. որոշումը (հայցի փաստական և իրավական հիմք):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ՇԴ1/0165/02/09 քաղաքացիական գործով 04.03.2011 թ. որոշումը (հայցապահանջի նշանակությունը և հայցապահանջի շրջանակներից դուրս գալը):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԱՎԴ/0470/02/10 քաղաքացիական գործով 14.10.2011 թ. որոշումը (հայցապահանջի նշանակությունը և հայցապահանջի շրջանակներից դուրս գալը):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ 3-739/ՎԴ քաղաքացիական գործով 30.03.2007 թ. որոշումը (հայցապահանջի նշանակությունը և հայցապահանջի շրջանակներից դուրս գալը):

- Վճռաբեկ դատարանի թիվ 3-311/Ա քաղաքացիական գործով 02.03.2007 թ. որոշումը (հայցադիմումի պատասխան):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ 3-59/ՏԴ քաղաքացիական գործով 01.02.2008 թ. որոշումը (հայցադիմումի պատասխան):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԵԵԴ/0272/02/08 քաղաքացիական գործով 28.11.2008 թ. որոշումը (հայցադիմումի պատասխան):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԱԲԱԴ/0080/02/09 քաղաքացիական գործով 25.12.2009 թ. որոշումը (հայցադիմումի պատասխան):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԿԴ1/0810/02/08 քաղաքացիական գործով 12.03.2010 թ. որոշումը (հայցադիմումի պատասխան):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԵԱԶԴ/1641/02/09 քաղաքացիական գործով 29.10.2010 թ. որոշումը (հայցադիմումի պատասխան):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԱԲԱԴ/1035/02/09 քաղաքացիական գործով 27.12.2010 թ. որոշումը (Արդյո՞ք հակընդդեմ հայց ներկայացնելու համար ժամկետ տրամադրելու մասին միջնորդություն ներկայացնելիս կողմը պետք է հիմնավորի մինչև միջնորդությունը հակընդդեմ հայցի ներկայացման անհնարինությունը):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ 3-2442/ՎԴ քաղաքացիական գործով 21.12.2006 թ. որոշումը (հայցի առարկան փոխելու հետևանքները):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԵԿԴ/0462/02/08 քաղաքացիական գործով 19.10.2012 թ. որոշումը (հայցից հրաժարվելը):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԵԾԴ/1315/02/09 քաղաքացիական գործով 10.09.2010 թ. որոշումը (հաշտության համաձայնության դատավարական հետևանքները կողմերին պարզաբանելու դատարանի պարտականությունը):
- Դատարանների նախագահների խորհրդի 21.02.2006 թ. թիվ 87 որոշումը ,ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 102-րդ հոդվածի կիրառման դատական պրակտիկայի մասին:

Լրացուցիչ գրականություն

- **Արզումանյան Գ.Մ.**, Իրավունքների պաշտպանության հայցային ձևը, ի.գ.թ. գիտ. աստիճանի հայցման ատենախ., Եր., 2006:
- Гражданский процесс: Учебник. Отв. ред. проф. В.В. Ярков. -8-ое изд., - М.: «Инфотропик», 2012.
- **Васильева Г.Д.** Защита ответчика против иска в гражданском судопроизводстве. Красноярск, 1982.
- Гражданский процесс России: Учебник. Под ред. **М.А. Викут.** - М.: «Юристъ».
- Гражданский процесс: Учебник. Отв. ред. проф. **В.В. Ярков.** - М.: «Волтерс Клувер», 2004.
- **Гурвич М.А.** Учение об иске. - М., 1981.

ԹԵՄԱ 14.

Ապացուցում և ապացույցներ

(դասախոսություն՝ 8, գործնական 6 ժամ)

Մաս 1.

Ընդհանուր ուսմունք ապացույցների մասին

1. Դատական ապացուցման հասկացությունը և նպատակը:
2. Դատական ապացույցների հասկացությունը: «Ապացույց», «ապացուցման միջոց» և «ապացույցի աղբյուր» եզրույթների տարբերությունը և փոխադարձ կապը:
3. Ապացույցների դասակարգումը. անձնական և իրեղեն, սկզբնական և ածանցական, ուղղակի և անուղղակի, բանավոր, գրավոր և իրեղեն ապացույցներ:
4. Ապացուցման առարկայի հասկացությունը և կազմը (սյուրֆաիրավական բնույթի իրավաբանական փաստեր, դատավարական բնույթի իրավաբանական փաստեր, ապացուցողական փաստեր):
5. Ապացուցման առարկան որոշելը:
6. Ապացուցման ոչ ենթակա փաստեր. դատարանի կողմից հանրահայտ ճանաչված փաստեր և նախադատելի փաստեր: Անվիճելի փաստերի հասկացությունը և դրանք ապացուցման առարկայից հանելը:
7. Ապացուցման պարտականությունը կողմերի միջև բաշխելը. ընդհանուր և հատուկ կանոնները: Ապացուցողական կանխավարկածներ. հասկացությունը և նշանակությունը:
8. Ապացույցներ պահանջելու կարգը:
9. Ապացույցների վերաբերելիությունը և ապացուցման միջոցների թույլատրելիությունը:
10. Ապացույցների հետազոտման և գնահատման ընդհանուր կանոնները:

Մաս 2.

Ապացույցների առանձին տեսակները

11. Գրավոր ապացույցների հասկացությունը և դասակարգումը: Գրավոր ապացույցների վիճարկումը: Գրավոր ապացույցները ներկայացնելու, պահանջելու, պահելու և վերադարձնելու դատավարական կարգը: Գրավոր ապացույցների գնությունը տեղում:
12. Իրեղեն ապացույցների հասկացությունը, դրանց տարբերությունը գրավոր ապացույցներից: Իրեղեն ապացույցները ներկայացնելու, պահանջելու, պահելու, տնօրինելու և վերադարձնելու դատավարական կարգը: Իրեղեն ապացույցների հետազոտման առանձնահատկությունները:

Շուտ փչացող իրեղեն ապացույցների հետազոտման կարգը: Ձևնութ-
յուն տեղում:

13. Փորձաքննության և փորձագետի եզրակացության հասկացությունը: Փորձաքննությունը նշանակելու հիմքերը: Փորձաքննության տեսակները: Դատական փորձաքննությունը նշանակելու կարգը: Փորձագետի դատա-
վարական կարգավիճակը: Կոլեկտիվ և համալիր փորձաքննություն: Փորձաքննության անցկացման կարգը: Փորձագետի եզրակացությունը, դրա տեսակները, բովանդակությունը և կառուցվածքը: Փորձագետի եզ-
րակացության հետազոտման առանձնահատկությունները: Լրացուցիչ և
կրկնակի փորձաքննություններ:
14. Վկաների ցուցմունքների հասկացությունը: Վկաների շրջանակը. ան-
ձինք, որոնք կարող են հարցաքննվել որպես վկա, անձինք, որոնք չեն
կարող հարցաքննվել որպես վկա: Վկային դատարան կանչելը: Դատա-
րան ներկայանալու և ցուցմունք տալու պարտականությունը: Վկայի
հարցաքննության դատավարական կարգը: Առերես հարցաքննություն:
15. Կողմերի և երրորդ անձանց ցուցմունքները: Կողմերի և երրորդ անձանց
խոստովանությունը որպես ապացուցման միջոց:
16. Ապացույցների ապահովում. հասկացությունը, հիմքերը, ձևերը և դա-
տավարական կարգը: Ապացույցների ապահովման կարգով ստացված
տեղեկությունների հետազոտման առանձնահատկությունները:
17. Դատական հանձնարարություններ: Դատական հանձնարարություն
տալու և այն կատարելու դատավարական կարգը: Դատական հանձնա-
րարության կարգով ստացված ապացույցների հետազոտման առանձ-
նահատկությունները:

Չարդեր 1, 4-13 – Անցկացվում է դասախոսություն՝ գծապատկերների
ցուցադրմամբ:

Չարդեր 4, 6-7, 9, 11, 13 – Գործնական պարապմունք: Ուսանողների հետ
քննարկվում են խնդրահարույց հարցերը, վերլուծում են ՀՀ վճռաբեկ
դատարանի նախադեպային որոշումները, լուծվում են խնդիրներ:

Չարդեր 2-3, 14-17 – Ինքնուրույն աշխատանք:

Իրավական ակտեր, պարտադիր գրականություն և ուսումնասովանողական կյուլթեր

- Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրությունը:
- Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության
օրենսգիրքը:
- **Պետրոսյան Ռ.Գ.**, Հայաստանի քաղաքացիական դատավարություն, 4-
րդ հրատ., - Եր., «Ոսկան Երևանցի» հրատ., 2013:
- **Մեղրյան Ս.Գ.**, Ապացուցումը Հայաստանի Հանրապետության քաղա-
քացիական դատավարությունում, ԵՊՀ հրատ., Եր., 2012:
- **Մեղրյան Ս.Գ.**, Քաղաքացիական դատավարությունը սխեմաներում,

Եր., ԵՊՀ հրատ., 2011:

- ՀՀ սահմանադրական դատարանի 08.12.2009 թ. թիվ ՍԴՈ-845 որոշումը (ԶԴՕ 48-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու մասին):

Լրացուցիչ գրականություն

- **Амерханова А.Р.**, Письменные доказательства в гражданском судопроизводстве. Дисс. ... к.ю.н. Краснодар, 2006.
- **Антонова Е.Н.** Судебная экспертиза в арбитражном процессе. - М.: «Волтерс Клувер», 2007.
- **Баулин О.В.** Бремя доказывания при разбирательстве гражданских дел. - М.: «Городец», 2004.
- **Боннер А.Т.**, Традиционные и нетрадиционные средства доказывания в гражданском и арбитражном процессе. М.: «Проспект», 2013.
- **Варфоломеева Т.В.** Производные вещественные доказательства. - М., «Юрид. лит.», 1980.
- **Власов А.А.** Вещественные доказательства в гражданском процессе. - М., 1999.
- Гражданский процесс: Учебник. Отв. ред. проф. **В.В. Ярков.** -8-ое изд., - М.: «Инфотропик», 2012.
- **Горелов М.В.**, Электронные доказательства в гражданском судопроизводстве России: вопросы теории и практики. Дисс. ... к.ю.н. Екатеринбург, 2005.
- **Давтян А.Г.** Экспертиза в гражданском процессе. - М.: Спарк 1995.
- **Иванова Е.С., Тимошенко А.В.** Проблемы и перспективы использования электронных документов, аудио - видео записей в качестве средств доказывания в гражданском судопроизводстве. Челябинск, 2007.
- **Клейнман А.Ф.** Основные вопросы теории доказательств в советском гражданском процессе. Ленинград: Изд-во Акад. наук СССР, 1950.
- **Коваленко А.Г.** Исследование средств доказывания в гражданском судопроизводстве. Под ред. К. К. Червякова. Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1989.
- **Коваленко А.Г.** Институт доказывания в гражданском и арбитражном судопроизводстве. - М.: Норма, 2004.
- **Короткий С.А.**, Аудио- и видеозаписи как средства доказывания в гражданском процессе. Дисс. ... к.ю.н. М., 2010.
- **Курылев С.В.** Основы теории доказывания в советском правосудии. Минск, 1969.
- **Левченко О.В.** Презумпции и преюдиции в доказывании. Астрахань, 1999.

- **Никандров В.И.** Понятие и классификация доказательств. Владивосток, 1985.
- **Плюхина М.А., Решетникова И.В.** Доказывание в судебной практике по гражданским делам. Екатеринбург Гуманитар. ун-т, 1997.
- **Решетникова И.В.** Доказательственное право Англии и США. Екатеринбург, 1997.
- **Решетникова И.В.** Доказательственное право в гражданском судопроизводстве. Екатеринбург, 1997.
- **Россинская Е.Р.** Судебная экспертиза в гражданском, арбитражном, административном и уголовном процессе. 2-е изд., перераб. и доп. М.: «Норма», 2009.
- **Сахнова Т.В.** Экспертиза в суде по гражданским делам. - М.: Бек, 1997.
- **Смышляев Л.П.** Предмет доказывания и распределение обязанностей по доказыванию в советском гражданском процессе. Изд. МГУ, 1961
- **Сериков Ю.А.** Презумпции в гражданском судопроизводстве. - М.: «Волтерс Клувер», 2006.
- **Синякова М.В.,** Письменные доказательства в гражданском и арбитражном процессах. Дисс. ... к.ю.н. М., 2007.
- **Сперанская Ю.С.** Доказывание и доказательства в гражданском процессе. Нижний Новгород, 2007.
- **Тихомирова Л.В., Тихомиров М.Ю.** Доказательства и доказывание в судебном процессе. - М.: 2008.
- **Треушников М.К.** Относимость и допустимость доказательств в гражданском процессе. Юриздат, М., 1981
- **Фокина М.А.** Судебные доказательства по гражданским делам. Саратов: СВШ МВД РФ, 1995.
- **Штутин Я.Л.** Предмет доказывания в советском гражданском процессе. - М.: Госюриздат 1963.
- **Юдельсон К.С.** Проблемы доказывания в советском гражданском процессе. Госюриздат, М., 1951.
- **Անկերլն ընդդեմ Շվեյցարիայի** գործով ՄԻԵԴ-ի 23.10.1996 թ.-ի վճիռը (դատական հայեցողություն, մրցակցություն և իրավահավասարություն):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԱԴԴ1/0207/02/08 քաղաքացիական գործով 26.06.2009 թ.-ի որոշումը (Արդյո՞ք փորձագիտական եզրակացությունը, որում արվել է հավանական եզրահանգում առաջադրված հարցի վերաբերյալ, կարող է դիտվել գործի լուծման համար նշանակություն ունեցող փաստը հաստատող ստույգ ապացույց):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ՎԴ5/0716/05/10 վարչական գործով 23.03.2012 թ.-ի որոշումը (Ինչպիսի՞ պայմանների առկայության դեպքում դատարանը կարող է փաստը ճանաչել հանրահայտ):

- Վճռաբեկ դատարանի թիվ 3-1091/ՎԴ քաղաքացիական գործով 05.09.2007 թ.-ի որոշումը (Արդյո՞ք օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով հաստատված բոլոր հանգամանքներն են նախադատելի քաղաքացիական գործ քննող դատարանի համար):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ 3-93 (ՎԴ) քաղաքացիական գործով 29.02.2008 թ. որոշումը (Որո՞նք են դատական ակտի նախադատելիությունը բացառող հանգամանքները):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ 3-132 (ՎԴ) քաղաքացիական գործով 27.03.2008 թ. որոշումը (Արդյո՞ք ունի նախադատելի նշանակություն օրենքի մեկնաբանության մասին դատարանի իրավական դիրքորոշումը):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ 3-34(ՎԴ) քաղաքացիական գործով 26.01.2007 թ.-ի որոշումը (Արդյո՞ք ընկերությունում աշխատողի մասնագիտական պատրաստվածությանը և որակավորմանը համապատասխան այլ աշխատանք չլինելու ապացուցման պարտականությունը դատարանում կրում է ընկերությունը):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ 3-299/ՏԴ քաղաքացիական գործով 01.06.2007 թ.-ի որոշումը (ինչպե՞ս պետք է բաշխվի աշխատանքների կատարված լինելն ապացուցելու պարտականությունը, եթե ներկայացվել է կատարված աշխատանքների դիմաց պայմանագրով նախատեսված գումարը բռնագանձելու պահանջ):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ 3-1848(ՎԴ) քաղաքացիական գործով 25.12.2007 թ.-ի որոշումը (Արդյո՞ք աշխատանքային պայմանագիրը գործատուի կողմից ստորագրված չլինելու հանգամանքը աշխատողին զրկում է ի հավաստումն այդ պայմանագրի առկայության այլ ապացույցներ ներկայացնելու հնարավորությունից):
- ԶԶ Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԵՇԴ/0681/02/08 քաղաքացիական գործով 13.02.2009 թ.-ի որոշումը (Աշխատանքները պատշաճ որակով և ծավալով կատարված լինելու և այն հանձնված լինելու հանգամանքները կատարողի կողմից ապացուցելու պարտականության հարցի մասին):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԵԱՆԴ/0479/02/08 քաղաքացիական գործով 13.02.2009 թ.-ի որոշումը (Կողմերի միջև ինչպե՞ս պետք է բաշխվի ապացուցման պարտականությունը: Արդյո՞ք կողմի ներկայացուցչի ցուցմունքը կարող է դիտվել թույլատրելի ապացույց):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԵԿԴ/0020/02/08 քաղաքացիական գործով 12.04.2009 թ.-ի որոշումը (Կողմերից ո՞վ է կրում սեփականաշնորհման պայմանագրով գումար վճարելու պարտականությունը կատարված լինելու փաստի ապացուցման բեռը՝ այդ գումարի բռնագանձման պահանջ ներկայացված լինելու դեպքում: Գործում է

պարտավորությունը կատարված չլինելու կանխավարկածը):

- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԵԵԴ/1452/02/09 քաղաքացիական գործով 04.03.2011 թ.-ի որոշումը (Ապացուցման բեռը բաշխելու հարցի մասին):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԵԱՆԴ/2177/02/08 քաղաքացիական գործով 27.05.2008 թ.-ի որոշումը (Արդյո՞ք վերաքննիչ վարույթում փորձաքննությունն նշանակելու վերաբերյալ միջնորդություն ներկայացնելը կարող է դիտվել նոր ապացույց ձեռք բերելուն ուղղված գործողություն, եթե նման միջնորդությունը առաջին ատյանի դատարանում չի բավարարվել):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԵԿԴ/1059/02/09 քաղաքացիական գործով 25.06.2010 թ.-ի որոշումը (Արդյո՞ք դատարանն իրավունք ունի կողմերին հնարավորություն ընձեռել մինչև գործի քննության ավարտը լրացուցիչ նյութեր ներկայացնել՝ պայմանով, որ նրանք կիմսավորեն իրենցից անկախ պատճառներով դրանց չներկայացնելը գործի նախնական քննության փուլում):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԵԱԶԴ/0874/02/09 քաղաքացիական գործով 01.10.2010 թ.-ի որոշումը (Արդյո՞ք գործը դատաքննության նախապատրաստելու վերջին դատական նիստի ավարտից հետո, բայց մինչև դատաքննությունը սկսվելը ներկայացված ապացույցը կարող է որակվել որպես լրացուցիչ ապացույց):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ 3-168 (ՎԴ) քաղաքացիական գործով 23.04.2008 թ.-ի որոշումը (Արդյո՞ք թույլատրելի է գործին մասնակցող անձի նախաձեռնությամբ անցկացված փորձաքննությամբ տրված եզրակացությունը):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ 3-657 (ՎԴ) քաղաքացիական գործով 28.11.2008 թ.-ի որոշումը (Արդյո՞ք թույլատրելի է գործին մասնակցող անձի նախաձեռնությամբ անցկացված փորձաքննությամբ տրված եզրակացությունը):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ 3-346(ՏԴ) քաղաքացիական գործով 18.05.2007 թ.-ի որոշումը (Արդյո՞ք դատարանը, մերժելով Ընկերության ներկայացուցչի միջնորդությունը գործի քննությունը հետաձգելու վերաբերյալ, խախտել է անձի՝ Սահմանադրության 19-րդ հոդվածով և Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածով երաշխավորված՝ արդար դատաքննության իրավունքը):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ 3-459/ՎԴ քաղաքացիական գործով 25.07.2008 թ.-ի որոշումը (դատական հայեցողության իրավունքով դատարանի նախաձեռնությամբ փորձաքննություն նշանակելու իրավասության հարց):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ 0351/02/08-(ՇԴ)2008 քաղաքացիական գոր-

ծով 31.10.2008 թ.-ի որոշումը (Արդյո՞ք դատարանը, մերժելով կողմի՝ փորձաքննությունն նշանակելու, գործի քննությունը հետաձգելու մասին միջնորդությունները կարող է խախտել կողմերի իրավահավասարության և մրցակցության սկզբունքները):

- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԱՎԴ2/0049/02/08 քաղաքացիական գործով 26.06.2009 թ.-ի որոշումը (Արդյո՞ք գործում առկա երկու փորձագիտական եզրակացությունների միջև նույն հարցի վերաբերյալ հակասությունը բավարար հիմք է դատարանի համար իրականացնելու կրկնակի փորձաքննություն նշանակելու հայեցողական լիազորությունը):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԵԶԴ/0636/02/08 քաղաքացիական գործով 16.10.2009 թ.-ի որոշումը (Արդյո՞ք իրավաչափ է դատարանի կողմից դատաքննության փուլում ներկայացված փորձաքննություն նշանակելու միջնորդությունը մերժելը):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԵԿԴ/3494/02/09 քաղաքացիական գործով 01.04.2011 թ.-ի որոշումը (Դատարանի կողմից փորձաքննություն նշանակելու լիազորության և փորձաքննություն նշանակելու միջնորդության քննարկման հարցի մասին):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԵՇԴ/1406/02/09 քաղաքացիական գործով 01.04.2011 թ.-ի որոշումը (Արդյո՞ք դատարանը փորձաքննություն նշանակելու մասին միջնորդության բավարարման կամ մերժման հարցը լուծելիս պետք է պարզի, նշանակվող փորձաքննության արդյունքում գործի լուծման համար նշանակություն ունեցող որևէ փաստ հաստատվելու հնարավորությունը):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԵԱԴԴ/0832/02/09 քաղաքացիական գործով 14.10.2011 թ.-ի որոշումը (Որպես ապացույց ներկայացված փաստաթղթի պատճենի գնահատման և նախնական դատական նիստում գործին մասնակցող անձանց միջև ապացուցման պարտականությունը բաշխելու հարցերի մասին):
- Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԵԷԴ/1637/02/09 քաղաքացիական գործով 27.05.2011 թ.-ի որոշումը (Գրավոր ապացույցները պատճենի տեսքով ներկայացնելու և դրանք գնահատելու հարցի մասին):

ԵՐԿՐՈՐԴ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱՏՈՒԳՈՒՄ

Գիտելիքների ստուգման ձևը, մեթոդը և գնահատման չափանիշները

Երկրորդ ընթացիկ ստուգման նպատակն է՝ պարզել սույն ծրագրի 11-ից 14-րդ թեմաների մեջ ներառված հարցերի իմացությունը և գործնական հմտությունների առկայությունը:

Ձևնությունը գրավոր է:

Ձևնության ընթացքում ուսանողին տրվող քննական թերթիկը պարունակում է 3 խնդիր, որոնց լուծումը ենթադրում է պատասխան և դրա հիմնավորում:

Խնդիրների պատասխանը շարադրելիս ուսանողը պետք է սպառիչ և հնարավորինս հակիրճ շարադրի տվյալ իրավահարաբերությունը կարգավորող դատավարական նորմերը, վերջիններիս կիրառման կապակցությամբ ՀՀ Սահմանադրական դատարանի և Վճռաբեկ դատարանի իրավական դիրքորոշումները (առկայության դեպքում), տա խնդրում (առաջադրանքում) առկա հանգամանքների իրավական գնահատականը՝ վերջում ձևակերպելով իր վերջնական եզրահանգումը:

Յուրաքանչյուր խնդրի լուծումը գնահատվում է առավելագույնը 3 միավոր: Միավորների քայլը 1 է:

Առավելագույն միավորը շնորհվում է համապատասխան շարադրանքի սպառիչ և ճիշտ լինելու դեպքում: Ճիշտ, սակայն թերի պատճառաբանված պատասխանը գնահատվում է մինչև «2» միավոր: Միայն, չպատճառաբանված կամ խիստ թերի պատճառաբանված պատասխանը գնահատվում է «0» միավոր:

Վերջնական գնահատականը որոշվում է բոլոր խնդիրների լուծման համար շնորհված միավորների հանրագումարով:

Տրամադրվող ժամանակը՝ 80 րոպե: